

Wouter Linge – J.J. Cremer

Handschrift gedateerd 1 oktober -10 november 1860. Fol. 1-20: oorspronkelijke handschrift. Fol. 21-40: afschrift 'voor de voordracht'. Fol. 41: notities v; Het oorspronkelijke handschrift is gedateerd 1 oktober-6 november 1860, het afschrift 10 november 1860. Door de Koninklijke bibliotheek in 1952 gekocht van Antiquariaat Gijsbers en Van Loon te Arnhem (cat. 84, nr. 18). Vgl. de uitgave Arnhem, Thieme, 1861. 41 fol. Aanvraagnummer: KW 134 B 11 / 43. Aanvraagnummer: KW CREM 3.

Wouter Linge is een novelle van 74 pagina's. Centraal staat het grote belang van Frederiksoord, een plaats waar de armen in de 19e eeuw een bestaan probeerden op te bouwen. Beschreven wordt, dat ondanks de bestuurlijke en financiële problemen, de kolonie van groot belang is voor de zwaksten in de samenleving.

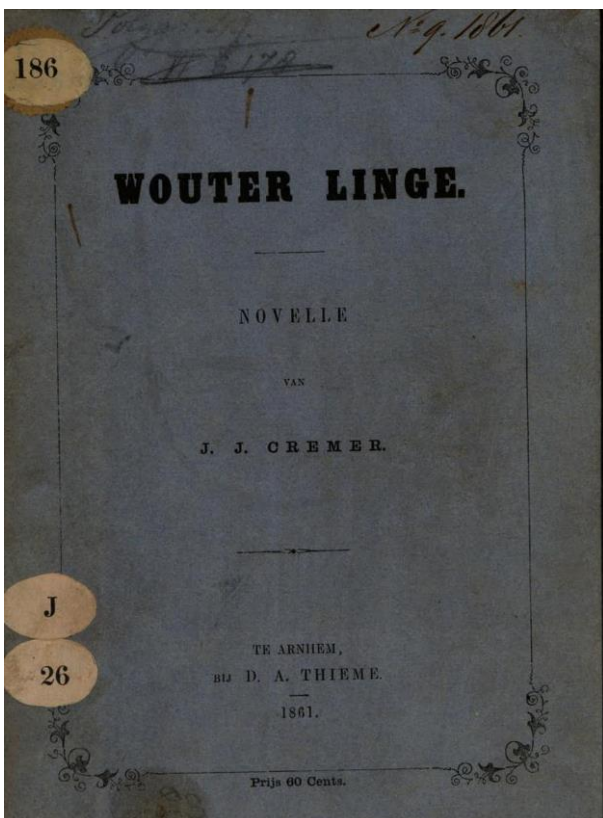
1e druk: Wouter Linge: Novelle. - Arnhem : D. A. Thieme, 1861. 60 p.

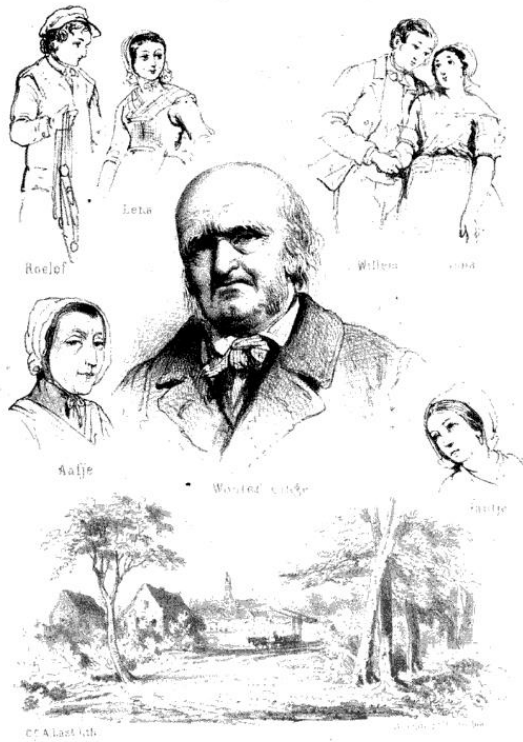
2e druk in: Betuwsche novellen en vertellingen. Leiden : A.W. Sijthoff, [1873]. Deel 4. 74 p. met afbeelding. Premie van het Leidsch dagblad.

3e druk in: Romantische werken: vertellingen en schetsen, deel 13. Amsterdam : D. Noothoven van Goor, 1881. p. 63-88.

4e druk in: Novellen en vertellingen - 6e dr. - Leiden : Sijthoff, [ca. 1882]. - (Vijftig cents-editie; nr. 19). dl. 1, bevat: Wouter Linge.

5e druk in: Novellen en vertellingen: deel 1. Leiden : A.W. Sijthoff's uitg.-mij., [ca. 1885]. 7e druk. p. 289-312. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers.

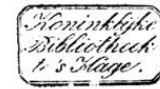

WOUTER LINGE.

NOVELLE

VAN

J. J. CREMER.

TE ARNHEM,
 BIJ D. A. THIEME.
 1861.

Nieuwe Amsterdamsche Handelsblad, 5 juni 1861:

De zoo gunstig bekende schrijver de heer J. J. **Cremer** had, op verzoek van commissarissen, na het bezigtigen der kolonie, daarvan een treffend, boeiend verhaal, na het leven geteekend, hetwelk spoedig onder den naam van *Wouter Linge*, in het licht zal verschijnen, en welks verspreiding in het belang der maatschappij door comm. wordt aanbevolen.

Advertentie Opregte Haarlemsche courant, 12 juli 1861:

D. A. THIEME, te Arnhem, heeft uitgegeven :

GULDENS-EDITIE N°. 21.

OUDE KENNISSEN.

Novellen van **GERARD KELLER.**
N°. 1 — 20 der *Guldens-Editie* is alom voorhanden. Elk Deel is afzonderlijk à f 1 verkrijgbaar.

WOUTER LINGE

Novelle van **J. J. CREMER.**

Prijs 60 Cents.

Nieuwe Rotterdamsche courant, 31 juli 1861:

... zoo mogelijk, worden voorgaan.

De heer J. J. Cremér, heeft de vaderlandsche letterkunde, door de uitgave van zijn *Wouter Linge*, weder met een uitmuntend boekje verrijkt, waarmede wij hoogelijk zijn ingenomen. Onze begaafde novellenschrijver heeft in het voorjaar Frederiksoord en de daar gevestigde kolonien bezocht, en thans den in die streken ontvangen indruk in den behagelijken vorm eener novelle medegedeeld, die, indien wij ons niet vergissen, ten voordeele dier inrigtingen het licht ziet, en stellig met het doel is uitgegeven om de aandacht zijner duizende lezers, op die zoo menigwerf be- en veroordeelde kolonien te vestigen.

Wordt dat doel langs dezen weg niet bereikt, t zai wa niet leggen aan de wijze waarop de heer Cremér zijne stoffe behandeld. Als zoo menig vroeger voortbrengsel zijner pen getuigen ook deze bladen weer voor zijne genialiteit, voor de juistheid zijner opvatting en den rijkdom zijner denkbeelden. De natuurschilderingen vooral verraden de meesterhand.

Ook zonder deze aanbeveling vertrouwen wij dat dit door den heer D. A. Thieme keurig uitgevoerde en voor een goedkoop prijs verkrijgbaar gestelde boekje, vele lezers en vooral vele denkende lezers zal vinden, die het met hunne overtuiging kunnen overeenbrengen, gehoor te geven aan wat de heer Cremér aan het slot zijner Novelle van hun vraagt. Hoe men ook over de instandhouding dier koloniën moge denken, de wijze waarop de schrijver daarvoor de belangstelling der vermogenden in den lande tracht op te wakken, waarborgt hem, onzes inziens, zeker aller en der zaak, wier instandhouding hij met zooveel warmte bepleit, stellig veler sympathie.

De opregte Haarlemsche Courant, 2 september 1861:

** COMMISSARISSEN DER MAATSCHAPPIJ VAN WELDADIGHEID,

vernamen met genoegen, dat door het uitstekend werkje van den genialen volksschrijver, den Heer J. J. CREMER, genaamd *Wouter Linge*, de aandacht van het Nederlandsche Volk op de vrije Koloniën is gevestigd en velen tot het Lidmaatschap wenschen toe te treden, doch met de gelegenheid daartoe onbekend zijn. Die gelegenheid bestaat door zich aan te melden, òf bij de afdeeling-besturen, òf bij de correspondenten zijner woonplaats en, waar deze niet bestaan, door zich regtstreeks te wenden tot den Directeur te Frederiksoord.

Commissarissen der Maatschappij van Weldadigheid,
 O. R. VAN ANDRINGA DE KEMPENAER, President.
 P. VAN DER VEEN.
 G. A. DE MEESTER.
 W. F. HESHUYSEN.
 J. J. DE LA BASSECOUR CAAN, Secretaris.

Frederiksoord, den 28sten Augustus 1861.

Dagblad voor ZuidHolland en sGravenhage, 25 oktober 1861;

gevonden.

Jammer, dat men eene bevolking als die van de Ommerchans niet plaatsen kan in de in exploitatie gekomen veenen van het zuid-oostelijk Drenthe. Daar kunnen duizende handen werk vinden; en hoe wel kolonisten, hoofd voor hoofd, op verre na niet verrigten wat een Westfalinger doet, zoo zou er toch van zulk een aanzienlijk corps, groote diensten zijn te trekken.

De novellist, de heer **Cremer**, wiens geschriften men hier begint te leeren kennen en die lang welsprekend kan zijn, zooals ons wordt verhaald, heeft ook, althans wel onderigte lieden verzekeren het, eene kolonie-novelle geschreven, waarin hij het leven van een rijks-huisgezin schetst en waardoor hij de kas der Maatschappij van Weldadigheid (*baldadigheid* zei men vroeger wel eens) hoopt te stijven.

Hoe komt het toch, dat een boekske, 't welk bij ons eigenlijk te huis behoort, hier in bijkans elk huis, *onbekend* is?

De uitgever denke eens na over deze vraag. Als zij niet meer gedaan wordt, heeft de schrijver gewis lof en de kas der Maatschappij, waarvan het deksel nog wel digt kan, aan specie gewonnen.

Algemeen handelsblad 5 oktober 1869:

In 1860, dus het eerste jaar na de reorganisatie der Maatschappij van Weldadigheid, noodigden HH. Commissarissen onzen gevierden schrijver J. J. **Cremer** nit een persoonlijk bezoek te brengen aan de koloniën, en zich te overtuigen van het nut dier instelling, ten einde zoo mogelijk de M. v. W. met hare eigenaardige bevolking, hare bijzondere toestanden en haar doel en streven tot het onderwerp te kiezen van een zijner pennevruchten.

Op de meest welwillende wijze is aan dit verzoek door den Heer **Cremer** gevolg gegeven en onder den titel van *Wouter Linge* verscheen in 1861, bij D. A. Thieme te Arnhem, eene novelle, die aan vele lezers bekend zal zijn. Het edele doet van den schrijver, om de geheel verloren sympathie voor de herboren M. v. W. weder op te wekken, werd bereikt, toen hij in enkele gemeenten zijn *Wouter Linge* zelf bij het publiek inleidde en voordroeg. Eene aanzienlijke vermeerdering van het ledental was het onmiddellijk gevolg, maar de watersnood van 1861, kort na de uitgave, de aanzienlijke en dringend noodzakelijke hulp, die toen verleend moest worden, verdrong de bede om hulp voor de M. v. W.; de watersnood-litteratuur, die Nederland als overstromde, deed ook *Wouter Linge* tijdelijk geheel vergeten. De indruk door de lezing te weeg gebragt, is echter niet verloren gegaan en het moge den schrijver eene aangename voldoening zijn, dat hij er ook in *Wouter Linge* in geslaagd is zijne lezers te doen gevoelen, wat hij gevoelde, toen hij zijne indrukken, in de koloniën ontvangen, in het kleed der novelle aan het publiek weergaf.

In 1867 ontving de M. v. W. van NN., destijds te Batavia, de toezegging van eene jaarlijksche bijdrage van f 300, als een gevolg van de lezing van *Wouter Linge*. Heden ontving het Bestuur van denzeliden onbekende deze aanzienlijke bijdrage voor de jaren 1868 en 1869. Met belangstelling vermelden wij dit blijk van sympathie, dat de M. v. W. geheel verschuldigd is aan *Cremer's Wouter Linge*.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant, 6 oktober 1869:

— Het bestuur der Maatschappij van Weldadigheid heeft van een onbekenden geveer uit Batavia over 1868 en 1869 twee bijdragen elk van f 300 ontvangen.

De aanleiding daartoe was de novelle „Wouter Linge”, van den heer **Cremer**, die door commissarissen der Maatschappij in 1860 was uitgenoodigd om een persoonlijk bezoek aan de koloniën te brengen en zijne ontvangene indrukken in „Wouter Linge” terug gaf.

De kennismaking met dit geschrift van den heer **Cremer** noopte den onbekenden geveer in 1867 eene jaarlijksche bijdrage van f 300 aan de Maatschappij toe te zeggen, en beide bovengenoemde sommen zijn het bewijs van zijne blijvende belangstelling.

Provinciale Drentsche eb Zwolsche courant, 6 oktober 1869:

† **Frederiksoord**, 4 Oct. Welke gunstige gevolgen de lezing van geschriften, die de Maatschappij van Weldadigheid in haar doel en streven, leven en werken doen kennen, zelfs na verloop van tijd, voor deze inrigting hebben kan, bleek in 1867, toen N. N. te Batavia door de lectuur van *Cremer's* uitmuntende novelle, getiteld: „Wouter Linge”, in 1861 bij *Thieme* te Arnhem uitgegeven, bewogen werd aan deze Maatschappij eene jaarlijksche bijdrage van f 300 toe te zeggen. In 1867 werd die toezegging voor de eerste maal vervuld en gisteren ontving 't bestuur die aanzienlijke bijdrage voor 1868 en 69.

Den edelen onbekende zij dank voor dit spreken bewijs van sympathie. Den heer *J. J. Cremer* zij het eene aangename zelfvoldoening, dat zijn werkje, uit warme belangstelling voor en over de Maatschappij van Weldadigheid geschreven, zulke vruchten draagt.

Wij blijven den wensch koesteren, dat de stichting van *van den Bosch*, die zoo zeer belangstelling verdient, maar nog te veel aan onbekendheid lijdt, door dergelijke geschriften zoowel, als door de jaarverslagen, jaarboekjes en particuliere berigten en teregtwijzingen in dagbladen, meer en meer bekend en op prijs gesteld moege worden.

Arn. Saalborn – Het ontwaken van het sociale bewustzijn in de litteratuur. Amsterdam: Paris, 1931. p. 92-93:

doen is, vast te stellen, of en zoo ja, in welke mate het sociale bewustzijn bij deze auteurs ontwaakt was, moet objectief verslag uitbrengen van zijn bevindingen.

En dan moet hij erkennen, dat dit sociale bewustzijn aanwezig is. Vele van deze wee-zoete verhaaltjes hebben een oprecht medelijden ten grondslag. En zij hebben ook een sociaal doel. Het l'art pour l'art-beginsel speelt hierbij geen rol: de lezers moeten worden opgewekt, de armen en lijdenden te helpen, den rijken behooren de oogen te worden geopend omtrent het lot hunner misdeelde natuurgenooten. Wanneer Cremer in *Wouter Linge* de stichting Frederiks-oord bespreekt, is het duidelijk, dat het er hem uitsluitend om te doen is, bestaande misverstanden omtrent deze inrichting weg te nemen en de bezittende burgerij op te wekken, een geldelijk offer te brengen tot steun en in stand houding van Jhr van den Bosch' schepping.

Hij construeert daartoe de lotgevallen van een arm gezin in een achterbuurt, een vader die metselaar is en aan duizelingen lijdt, een zwakke moeder en acht kinderen, („dat heb je toch altijd bij die menschen“). Als de nood hoog gestegen is, wordt dit gezin naar Drente verplaatst, waar het blijkbaar goed gedijt in een „aardig huisken“, klein, maar rein. De oudste zoon en de oudste dochter hebben verkeer, en de schrijver schildert ons de landelijke idylle met tal van vriendelijke details die het onechte hebben van een tooneelvertooning tusschen de slechte decors van een kleine provincie-schouwburg.

De idylle kan evenwel niet duren, want als de oude vader Linge en zijn (natuurlijk) brave zoon Roel met de heeren van het gesticht komen praten over afstand van de hoeve aan den laatste, blijkt, dat het niet langer kan en dat het heele gezin terug moet naar de stad. Met tal van melodramatische effecten maken we het afscheid van het landelijk huisje mee en vinden weldra de stumperds in een Amsterdamsche steeg terug, waar de moeder en het jongste kind ziender oogen verkwijnen, terwijl de mooie, blauwoogige oudste dochter, die ginds op het land zoo idyllisch verloofd was, den slechten weg opgaat, want ze brengt niet alleen druiven

en rijksdaalders voor de zieke moeder mee, maar ze verdwijnt ook telkens in een steeg, waar „een roodachtig licht” brandt.

O zonde, o schande! zegt de schrijver en de lezer weet de rest. Maar aangezien het niet om een verhaal zonder meer te doen was, eindigt Cremer niet met dezen wanklank. In tegendeel: de idylle wordt weer opgeroepen:

„Daar hangt een breede gordijn voor de toekomst.

Doch zie, ik grijp een tip van dat kleed en ligt dien op voor uw oog.

Dat is schoon, dat is roerend:

Een zonnige lentemorgen lacht over het Drentsche landschap. De blijde vogels tjilpen en zingen in groene zalen. Duizenden mugjes baden zich in het koesterend zonlicht, de kever snort langs U heen.....

Ziet gij Anna daar, de schoone, bloeiende maagd? Aan haar zij staat Willem, haar vriend, straks haar man.....

Hoor, daar luidt de klok van het kerkje.

Zie, ze scharen zich twee aan twee. Roelof en Lena voorop, dan Willem en Anne, de grijze Wouter volgt met zijn Aafje.

Het kerkje roept en..... zij gaan met verrukking de kerkdeur binnen.

Stilte. Er klinkt een loflied.....

Maar zacht. De gordijn ontsnapt aan mijn hand. Dat was de toekomst. Die toekomst is nog geen werkelijkheid geworden.

Neen. Van U hangt zij af. Naast God, van U, mijne lezers!”

En de auteur vraagt zijn lezers hem te helpen.

Zijn we over onzen glimlach heen die door stijl en de gemeenplaatsen werd gewekt, dan blijft toch de overtuiging over, dat hier een man iets gedaan heeft voor zijn verdrukten medemensch in een tijd toen van den kansel zelfs gepredikt werd, dat God ook de armen had gewild!

*Schilders
milleu en
wantrestan*

*Blij op toeloo
die by niet du
vroospellen*